

10 MAJ 2022

Kraków, 04.05.2022 r.

Dr hab. Magdalena Wójcik, prof. UJ

Instytut Studiów Informacyjnych

Uniwersytet Jagielloński

Recenzja pracy doktorskiej Weroniki Kortas

„Sposoby popularyzacji czytelnictwa w serwisie Facebook. Analiza z perspektywy użytkowników”

1. Oryginalność tematu pracy

Rozprawa doktorska Weroniki Kortas napisana pod kierunkiem prof. dr hab. Ewy Głowackiej, dotyczy problematyki popularyzacji czytelnictwa w serwisie społecznościowym Facebook. Jest to istotny temat o dużym znaczeniu tak dla rozwoju badań środowiska Web 2.0, jak i o potencjale dla działań praktycznych w bibliotekach. Temat promocji książki w mediach społecznościowych jest stosunkowo często podejmowany w literaturze przedmiotu, głównie w formie artykułów i referatów konferencyjnych. Brakuje jednak, w polskim piśmiennictwie, kompleksowego opracowania tej problematyki w formie monografii uwzględniającej zróżnicowane konteksty działań popularyzatorskich pokazanych z perspektywy użytkowników. Autorka uzasadniła wybór tematu pracy powołując się na trzy, dobrze dobrane obserwacje sformułowane w oparciu o analizę literatury przedmiotu.

2. Cel pracy i pytania badawcze

Głównym celem pracy było: „sprawdzenie, czy istnieje przepis na idealne miejsce czytelnicze na Fb oraz czy w jego stworzeniu pomóc mogą badania docelowych użytkowników oraz analiza użyteczności takich miejsc” (Kortas 2022, s. 11). Sformułowano siedem celów szczegółowych, które moim zdaniem stanowią raczej wyszczególnienie kroków w procedurze badawczej niż kolejne cele do osiągnięcia. W pracy postawiono również osiem hipotez badawczych sformułowanych prawidłowo.

3. Struktura i zawartość rozprawy

Praca składa się z pięciu rozdziałów – trzy z nich poświęcone zostały rozważaniom teoretycznym w oparciu o analizę literatury przedmiotu, w dwóch kolejnych zaprezentowano wyniki badań własnych Autorki. Rozprawę uzupełniono o rozbudowany aparat pomocniczy, w tym spis badanych stron, spis ilustracji, spis wykresów, spis tabel oraz dwa załączniki zawierające kwestionariusz ankiety oraz informacje dotyczące badanych grup. Łącznie praca liczy 351 stron (285 od pierwszej strony wstępu do ostatniej strony zakończenia). W bibliografii uwzględniono 363 pozycje.

W rozdziale pierwszym przybliżono historię i rozwój serwisu Facebook, a także produkty wchodzące w jego skład. Podrozdziały 1.1 i 1.2 stanowią, na tle innych części pracy, stosunkowo najslabszy element. Geneza powstania i rozwoju Facebooka, choć ciekawa, jest opisana pobieżnie i w oparciu o powszechnie znane fakty. Brakuje komentarza, zwrócenia uwagi, w jaki sposób historia rozwoju Facebooka wpisuje się w przemiany zachodzące w podejściu do projektowania zasobów sieciowych i w szerszy kontekst rozwoju mediów społecznościowych. Podobnie charakterystyka komponentów serwisu jest zbyt skrótowa i ogólna, brakuje jasnego wskazania, które z elementów serwisu są najbardziej kluczowe z punktu widzenia potencjału dla promocji książki. W dalszej części rozdziału przeanalizowano problemy definicyjne związane z używaniem terminów media społeczne i media społecznościowe, konkludując: „Facebook to serwis społecznościowy (ang. „social networking service”) nastawiony na budowanie i podtrzymywanie relacji, będący jednym z mediów społecznych (ang. „social media”), w ramach którego tworzą się społeczności (ang. „communities”) osób o podobnych zainteresowaniach” (Kortas 2022, s. 32), co stanowi dobre podsumowanie prowadzonych rozważań i wprowadzenie do kolejnych części pracy.

W rozdziale drugim dokonano przeglądu badań użytkowników serwisu Facebook prowadzonych w Polsce i na świecie oraz scharakteryzowano publikacje dotyczące obecności bibliotek w serwisie Facebook. Wskazano kryteria i sposoby pozyskania piśmiennictwa do analizy. Wyniki opisano rzetelnie, w ujęciu problemowym. W obrębie przyjętych przez Autorkę kryteriów proces doboru publikacji został przeprowadzony poprawnie, jednak pewne wątpliwości mogą budzić same założenia procesu. Oceniając rezultaty wyszukiwania – w tym brak znanych polskich publikacji związanych z problematyką wykorzystania mediów społecznościowych w bibliotekach (np. autorstwa A. Koszowskiej, G. Gmitterka i innych) - można się zastanawiać czy dobór publikacji nie został przeprowadzony zbyt wąsko. Pozytywnym aspektem jest fakt, że Autorka wyraźnie wskazuje różnicę między istniejącymi

już w literaturze przedmiotu badaniami, a jej własnymi badaniami przeprowadzonymi na potrzeby rozprawy doktorskiej: „Tym, co odróżnia badania opisywane w niniejszej rozprawie od omówionych w rozdziale 2, jest ustawienie w centrum użytkownika, a nie instytucji” (Kortas 2022, s. 114), co potwierdza zasadność podjęcia tego tematu w rozprawie doktorskiej.

W rozdziale trzecim opisano metody prowadzenia badań w Internecie analizując środowisko sieciowe jako narzędzie do badań, zbiór danych do badań oraz przedmiot badań. Następnie opisano metodologię badań własnych w podziale na pięć zasadniczych etapów, takich jak: ankieta, netografia, opracowanie kryteriów i obszarów oceny użyteczności, ocena użyteczności stron oraz porównanie uzyskanych wyników. Autorka wskazuje jasno sposób doboru grup w serwisie Facebook, których członkowie wypełniali następnie kwestionariusz ankiety. Podano również informację o liczbie osób uczestniczących w poszczególnych grupach, co ułatwiło interpretację skali przeprowadzonych badań. Na uwagę zasługuje także rzetelne opisanie praktycznych aspektów prowadzenia badań, w tym napotkanych problemów. Ciekawym i stosunkowo rzadko opisywanym sposobem postępowania badawczego jest analiza użyteczności wybranych profili w serwisie Facebook w oparciu o przyjęte kryteria. Badania użyteczności, najczęściej prowadzone w odniesieniu do stron internetowych i aplikacji mobilnych mogą być prowadzone obok metod heurystycznych także w oparciu o szereg innych metod i technik np. testy funkcjonalne, kwestionariusz Kano czy kwestionariusz UX – w pracy brakuje szerszego nakreślenia problematyki użyteczności i sposobów jej diagnozowania.

W rozdziale czwartym opisano wyniki badań ankietowych i netograficznych polskiej społeczności czytelniczej na Facebooku. W kwestionariuszu ankiety warto byłoby dodać w przypadku niektórych pytań obok opcji tak/nie także opcję „nie wiem”/„nie mam pewności” lub „nie pamiętam”. Wyniki badań ankietowych omówiono po kolei od pierwszego pytania do ostatniego, dosyć skrótowo. Wydaje się, że bardziej interesujące byłoby omówienie problemowe, w podziale na wybrane grupy zagadnień oraz nieco szersze omówienie i zinterpretowanie uzyskanych rezultatów. Nie zmienia to jednak faktu, że przedstawione wyniki są ciekawe i wnoszą nowe informacje do dotychczasowych badań związanych z promowaniem czytelnictwa online.

W rozdziale piątym scharakteryzowano wyniki badań użyteczności polskich książkowych grup i stron na Facebooku. Analogicznie jak w przypadku omówienia badań ankietowych Autorka wybrała opis po kolei, tym razem według analizowanych profili ograniczając wnioski uogólniające do krótkich sekcji „Podsumowanie” na końcu podrozdziałów. Zarówno w rozdziale czwartym, jak i piątym brakuje odniesienia wyników badań Autorki do literatury

przedmiotu i zinterpretowania ich w tym kontekście. Jest to niewykorzystana okazja i jeden w większych mankamentów pracy pokazujący brak dostatecznego przejścia między aspektami teoretycznymi i praktycznymi pracy. Mimo to, na uwagę zasługuje skala przeprowadzonych badań, ich oryginalny charakter i znaczny wkład pracy. W zakończeniu rozprawy Autorka jasno odnosi się do postawionych we wstępie hipotez, co pokazuje skuteczność przeprowadzonych badań.

4. Styl i aspekty techniczne

Praca jest napisana w sposób jasny i zrozumiały. Styl jest poprawny, miejscami kolokwialny, jednak jest to uzasadnione niełatwym zadaniem opisywania nowych zjawisk występujących w przestrzeni sieciowej. Autorka konsekwentnie stosuje przyjęte skróty. Dłuższe cytaty zostały wyróżnione graficznie. We właściwych miejscach zastosowano zebranie materiału w tabelach. Formatowanie pracy jest standardowe, dużym ułatwieniem w lekturze tekstu jest stosowanie przez Autorkę wytłuszczeń i/lub kursywy dla podkreślenia najważniejszych fragmentów tekstu. Wykresy są czytelne, niektóre elementy ilustracji są mniej wyraźne (zob. ilustracja 2). Opisy bibliograficzne są sporządzone spójnie, według przyjętego schematu.

5. Podsumowanie oceny rozprawy

Do głównych mankamentów pracy można, moim zdaniem, zaliczyć następujące elementy rozprawy:

- sposób formułowania celów szczegółowych przypomina raczej wyszczególnianie kroków w procedurze badawczej niż kolejne cele do osiągnięcia,
- w niektórych rozdziałach (szczególnie w rozdziale pierwszym, czwartym i piątym) prosty opis zagadnień dominuje nad analizą krytyczną,
- brakuje odniesienia wyników badań Autorki do literatury przedmiotu i zinterpretowania ich w tym kontekście,
- w bibliografii brakuje niektórych znanych polskich publikacji związanych z problematyką wykorzystania mediów społecznościowych w bibliotekach.

Do zalet pracy można zaliczyć:

- jasne sformułowanie celu pracy i hipotez badawczych,

- dobre uzasadnienie w oparciu o literaturę przedmiotu zasadności podjęcia wybranego tematu badawczego,
- ciekawy dobór i jasny opis zastosowanych metod i technik badawczych,
- rzetelne opisanie praktycznych aspektów prowadzenia badań, w tym napotkanych problemów pokazujące dojrzałość badawczą,
- wyraźne odniesienie uzyskanych wyników do hipotez badawczych pokazujące skuteczność przeprowadzonych badań.

Podsumowując można stwierdzić, że praca Weroniki Kortas porusza problematykę popularyzacji czytelnictwa w nowatorski sposób. Praca, choć niepozbawiona pewnych mankamentów wymienionych w recenzji, spełnia warunki określone w art. 13 ust 1 Ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach i tytule naukowym stanowiąc oryginalne rozwiązanie postawionego problemu badawczego i pokazując szeroką wiedzę teoretyczną Autorki w zakresie omawianych zagadnień. Wnioskuje o dopuszczenie pracy Weroniki Kortas do publicznej obrony oraz dalszych etapów postępowania.

Dr hab. Magdalena Wójcik, prof. UJ

